

**UCHWAŁA NR XVII/138/12
RADY GMINY SOMONINO**

z dnia 25 września 2012 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Somonino

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 87 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku, Rada Gminy Somonino uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Somonino na lata 2011 ÷ 2015, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

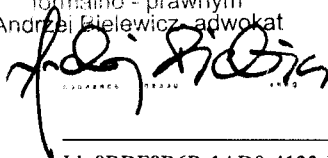
Przewodniczący Rady Gminy

Andrzej Regliński

PRZEWODNICZĄCY RADY

Andrzej Regliński

Zatwierdzam pod względem
formalno - prawnym
Andrzej Milewicz - adwokat

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XVII/138/12
Rady Gminy Somonino
z dnia 25 września 2012 r.

Program Opieki Nad Zabytkami dla Gminy Somonino

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DŁA GMINY SOMONINO

NA LATA 2011 - 2015

OPRACOWANIE: PIOTR NAJMAJER

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Piotr Najmajer'.

SIERPIEŃ 2011

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
1.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE SOMONINO	7
2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW	13
2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU	16
2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	16
2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	18
2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	23
2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY SOMONINO	25
2.4.1. ZASADY OCHRONY WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	25
2.4.2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE Z OBOWIĄZUJĄCYCH NA OBSZARZE GMINY MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	34
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY SOMONINO	36
3.1. RYS HISTORYCZNY	36
3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY SOMONINO	42
3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU	42
3.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW	42
3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	43
3.2.4. PERSPEKTYWY OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE SOMONINO	44
4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT	48
5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2011-2015 DLA GMINY SOMONINO	49
5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE	49
5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SOMONINO NA LATA 2011-2015 (WRAZ Z TERMINARZEM)	50
5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	54
5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	54
5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE	54
5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI	54

5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE	55
5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE	55
5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE	55

ZAŁĄCZNIK - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW DLA GMINY SOMONINO - WYKAZ OBIEKTÓW

1. WSTĘP

Gmina Somonino leży w środkowej części województwa pomorskiego na terenie powiatu kartuskiego. Gmina graniczy: od północy z gminą Kartuzy, od północnego wschodu – gminą Żukowo, od zachodu - Stężyca, od wschodu - Przywidz, a od południa – gminami Nowa Karczma i Kościerzyna. Najwyższe wzniesienie gminy Somonino, w okolicach wsi Kaplica, we Wzgórzach Szymbarskich wynosi 296,2 m n.p.m.; najniżej położone są tereny w dolinie Raduni - ok. 157 m n.p.m. Teren gminy jest bardzo zróżnicowany krajobrazowo, występują tu liczne wzgórza, w obniżeniach znajduje się wiele oczek wodnych i kilka większych jezior. Znaczna część obszaru gminy, szczególnie w północno-wschodniej oraz zachodniej części pokryta jest lasami. Gmina obejmuje część Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Powierzchnia gminy Somonino wynosi 111,75 km², zamieszkuje ją 9734 osoby.

Warunki naturalne sprawiają zatem, że jedną z dziedzin gospodarki o największym potencjale rozwojowym na terenie gminy jest turystyka. Istotną przesłanką przy konstruowaniu strategii rozwoju gminy powinna być więc dbałość o właściwe kształtowanie krajobrazu. Jego istotnym składnikiem jest komponent kulturowy, związany z zagospodarowaniem przestrzennym. Zachowanie najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego oraz ukierunkowanie rozwoju przestrzennego gminy zgodne z zasadą dobrej kontynuacji mogą się przyczynić do wzrostu atrakcyjności turystycznej gminy. Sprawa ta ma tym większe znaczenie, że coraz ważniejszą formą wypoczynku staje się turystyka kulturowa, która stwarza możliwości przedłużenia sezonu turystycznego. Zachowanie dziedzictwa kulturowego staje się zatem doskonałym sposobem inwestycji w przyszłość.

Zasada dobrej kontynuacji w rozwoju przestrzennym gminy powinna wyrażać się w organicznym rozwoju struktur ruralistycznych miejscowości gminy, niezakłócani charakteru ich zabudowy, wpisywaniu się nowych obiektów w ukształtowaną historycznie tkankę przestrzenną, jak też w dopasowaniu ich formy architektonicznej do form wykształconych na terenie środkowych Kaszub. Gmina powinna wykorzystać wszelkie dostępne środki do zwiększania swojej atrakcyjności turystycznej. Stworzyć warunki umożliwiające właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, jako jednego z najważniejszych czynników wpływających na jakość jej oferty turystycznej.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

I. Rozstrzygnięcia ustawowe:

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568).

W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Ust. 3: *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*

Ust. 4: *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*

Ust. 5: *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 163 poz. 1568): *W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony*

zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

Ustawa precyzuje cele sporządzania programów opieki nad zabytkami w **art. 87**:

- 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*
- 2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:*
  - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
  - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
  - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
  - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
  - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
  - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
  - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE SOMONINO

2.1. USTAWY REGULUJĄCE PROBLEMATYKĘ OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- 1) ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U., Nr 162, poz. 1568), nowelizowana - Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474),
- 2) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- 3) ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 roku, Nr 99, poz. 1079, Nr 100, poz. 1085, Nr 110, poz. 1189 i Nr 145, poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- 4) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 roku, Nr 46, poz. 543 z późniejszymi zmianami),
- 5) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717),
- 6) ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane (Dz. U. z 2000 roku, Nr 106, poz. 1126, Nr 109, poz. 1157 i Nr 120, poz. 1268 z późniejszymi zmianami),
- 7) ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2001 roku, Nr 13, poz. 123, z 2002 roku Nr 41, poz. 364, z 2003 roku Nr 96, poz. 874, Nr 162, poz. 1568, Nr 213, poz. 2081, z 2004 roku, Nr 11, poz. 96, Nr 261, poz. 2598, z 2005 roku, Nr 131, poz. 1091, Nr 132, poz. 1111, Dz.U. z 2005 roku, Nr 131, poz. 1091).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w ustawach:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach (Dz. U. z 1997 roku, Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami),
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- 1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2002 roku, Nr 171, poz. 1396 i Nr 241, poz. 2074).

W myśl art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem jest:

nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 2) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 3) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 4) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 5) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 6) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 7) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Natomiast w art. 6 stwierdza się, że:

1. ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,*
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) dziełami architektury i budownictwa,*
- d) dziełami budownictwa obronnego,*
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) cmentarzami,*
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków określa art. 7:

- 1) *wpis do rejestru zabytków,*
- 2) *uznanie za pomnik historii,*
- 3) *utworzenia parku kulturowego,*
- 4) *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.*

Na mocy art. 16:

- 1. *Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz*

zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

- 2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.*
- 3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu w wojewódzkim konserwatorze zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.*
- 4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.*
- 5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być urządzony.*
- 6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.*

Art. 18 stwierdza:

- 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.*
- 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust.1, w szczególności:*
  - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*
  - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,*
  - 3) zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,*
  - 4) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.*

Zgodnie z art. 19:

- 1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*
  - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,*

- 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,*
- 3) *parków kulturowych.*
2. *W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.*
3. *W studium i planie, o których mowa w ust.1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.*

Art. 20 stwierdza:

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zgodnie z art.. 21:

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Postanowieniem art. 22, ust. 4:

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Organizację organów ochrony zabytków reguluje Rozdział 9. W myśl art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

W art. 91 ust. 4 sprecyzowane są zadania, które wykonywać będzie wojewódzki konserwator 97 zabytków. Są to w szczególności:

- 1) *realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,*

- 2) sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 3) prowadzenie rejestru o wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- 4) wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
- 5) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- 6) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki
- 7) nad zabytkami,
- 8) opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- 9) upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- 10) współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków - Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474)

Od 5 czerwca 2010 r. rozszerzony został zakres form ochrony zabytków. Ustawa o ochronie zabytków z 23 lipca 2003 r. określała następujące kategorie ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ustawa z 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 75, poz. 474) wprowadza ochronę zabytków poprzez zapisy w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej. Intencją ustawodawcy było usunięcie luki prawnej w sytuacji, gdy określony obszar nie posiadał obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego, a obiekty zabytkowe na tym terenie nie były chronione w inny sposób. Nowelizacja wyeliminuje sytuacje, w których podejmowano decyzje dotyczące obiektów zabytkowych, nie uwzględniając opinii konserwatorów wojewódzkich.

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków przewiduje także, że w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej musi być uwzględniona ochrona zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (wraz z ich otoczeniem) oraz zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. Zmienia to charakter gminnej ewidencji zabytków, która staje się dokumentem wiążącym prawnie.

Ustawa zmienia także przepisy prawa budowlanego (art. 39 ust. 3), stwierdzając, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (a nie tylko wpisanych do rejestru zabytków), pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Nowelizacja z 18 marca ustala termin sporządzenia przez gminy gminnych ewidencji zabytków na 2 i pół roku od wejścia w życie ustawy.

Ustawa wprowadza także zmiany w zakresie zasad wywozu zabytków za granicę.

2.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Politykę państwa w sferze kultury wyznacza **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013**, zawierająca analizę prawną, ekonomiczną, instytucjonalną i organizacyjną w dziedzinie kultury. Na podstawie **Narodowej Strategii** Ministerstwo Kultury opracowało **Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013”**. Program określa cele państwa w zakresie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;

- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Cel strategiczny programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Cele cząstkowe:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Podprogramy, priorytety i działania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”

PRIORYTET 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1.

Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Głównym celem działania jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej.

Celami częściowymi są:

- 1) Poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.
- 2) Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.
- 3) Zrównoważone „urynkowanie zabytków”.
- 4) Wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Działanie to objęło dwa projekty:

- 1) Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.
- 2) Program: „Promesa Ministra Kultury”.

PRIORYTET 2

Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- 1) podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków;
- 3) powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi z sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno – ekonomiczny regionów;
- 4) promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich (realizacja programu „Ochrona ginących zawodów”).

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium”.

Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

2.3. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU

2.3.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Strategia rozwoju województwa pomorskiego obejmuje 14 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Są one doprecyzowane poprzez opis kierunków działań. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Somonino istotne znaczenie mają następujące priorytety, cele strategiczne oraz kierunki działań:

Priorytet I. KONKURENCYJNOŚĆ

Oddziaływanie na silną i trwałą pozycję regionu w skali europejskiej poprzez: rozwój przedsiębiorczości, innowacji i nowych technologii; budowę aktywnego społeczeństwa opartego na wiedzy; poprawę atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej i turystycznej.

Cel strategiczny 3

Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne.

kierunki działań:

- 1) wspieranie rozwoju oferty specyficznych dla regionu produktów rzemiosła, w szczególności w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych województwa;
- 4) ochrona dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego sprzyjająca jego racjonalnemu wykorzystaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym m.in. wspieranie rozwoju regionalnych przemysłów kultury oraz regionalnych produktów turystycznych;

- 5) budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej, podnoszenie jakości usług turystycznych, poszerzanie partnerstwa i współpracy w turystyce oraz rozwój zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej.

Cel strategiczny 4

Efektywna sfera publiczna.

kierunki działań:

- 1) tworzenie warunków dla wzrostu efektywności kontaktów gospodarczych, społecznych, kulturalnych i politycznych z instytucjami zewnętrznymi w Polsce i zagranicą, zwłaszcza w Regionie Morza Bałtyckiego;
- 2) kreowanie spójnego wizerunku województwa pomorskiego na podstawie systemu zintegrowanej komunikacji marketingowej.

Priorytet II. SPÓJNOŚĆ

Oddziaływanie na zmniejszenie zróżnicowań wewnątrz województwa w poziomie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego.

Cel strategiczny 3

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

kierunki działań:

- 1) wpieranie działań służących umacnianiu różnorodności i tożsamości regionalnej, utrwalanie dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla i Żuław oraz innych części regionu, pielęgnacja i rozwój języka kaszubskiego i lokalnych dialektów, a także pielęgnowanie tradycji morskich i historycznych, w tym solidarnościowych;
- 2) wspieranie rozwoju kultury i poprawa dostępności mieszkańców regionu do oferty kulturalnej.

Cel strategiczny 4

Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia.

kierunki działań:

- 1) rewitalizacja obszarów regresu społeczno-gospodarczego, zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych, osiedli popełceerowskich, obszarów cennych kulturowo oraz obszarów zdegradowanych przyrodniczo;
- 2) wspieranie kompleksowej odnowy wsi pomorskiej;

Priorytet III. DOSTĘPNOŚĆ

Zapewnienie mobilności ludzi, dostępności usług oraz sprawnego i bezpiecznego przepływu towarów, informacji, wiedzy i energii dzięki efektywnie funkcjonującej infrastrukturze, z poszanowaniem zasobów i walorów środowiska.

Cel strategiczny 3

Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych.

kierunki działań

- 2) modernizacja wyposażenia i wspieranie działalności instytucji kultury, w tym także tworzenie warunków dla ośrodków integracji i aktywizacji społeczności lokalnych;
- 3) wsparcie funkcjonowania i rozwoju zintegrowanych systemów informacyjnych w obszarach: administracji publicznej, edukacji, rynku pracy, kultury, zdrowia, pomocy społecznej.

Kierunki działania gminy Somonino w zakresie ochrony środowiska kulturowego zbieżne ze strategią rozwoju województwa pomorskiego:

- 1) wzrost świadomości i akceptacja społeczna dla działań w zakresie ochrony środowiska kulturowego;
- 2) identyfikacja społeczności lokalnej ze swoją „małą ojczyzną”;
- 3) zahamowanie degradacji i poprawa stanu zachowania środowiska kulturowego;
- 4) poprawa infrastruktury komunikacyjnej i technicznej;
- 5) uporządkowanie układu przestrzennego;
- 6) stworzenie środowiska przyjaznego człowiekowi;
- 7) zwiększenie atrakcyjności krajobrazowej gminy;

2.3.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa pomorskiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

Plan zakłada, że dążenie do wykorzystania cech położenia województwa w regionie bałtyckim oraz jego walorów przyrodniczych i kulturowych w nowej strukturze przestrzeni polskiej i europejskiej będzie tworzyć szanse na:

- 1) rewitalizację ekologiczną obszarów o niskich wartościach i utrwalenie ochrony ich zasobów przez kształtowanie i umacnianie międzynarodowego systemu ochrony ekologicznej i zwiększenia efektywnego wsparcia kapitałowego i technologicznego;
- 2) zachowanie specyficznych wartości regionalnych i wzbogacenie różnorodności kulturowej wspólnoty europejskiej i narodowej;

Naczelny cel polityki zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, to:

kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystywaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem wartości środowiska dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń.

Zasadniczym kierunkiem polityki przestrzennego zagospodarowania województwa jest:

kształtowanie struktur przestrzennych warunkujących dynamizację rozwoju przez aktywne inicjowanie i wspomaganie przedsięwzięć społeczno – gospodarczych samorządów lokalnych, podmiotów publicznych i kapitału prywatnego lokalizowanych w przestrzeni województwa pomorskiego.

Cele główne zagospodarowania przestrzennego województwa:

- 1) Wzrost konkurencyjności Pomorza i efektywności gospodarowania w przestrzeni;
- 2) Osiągnięcie jakości życia (standardu cywilizacyjnego) mieszkańców zachodniej części Europy bałtyckiej;
- 3) Zahamowanie dewaloryzacji środowiska oraz ochrona jego struktury i wartości;

Kształtowanie ładu przestrzennego jest elementem spinającym następujący system celów:

- 1) systematyczna i społecznie odczuwalna poprawa standardu cywilizacyjnego;
- 2) ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego;
- 3) ochrona dziedzictwa kulturowego;

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego precyzuje główne cele polityki przestrzennej województwa. Są nimi:

- 1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej;
- 2) pobudzanie aktywności gospodarczej;
- 3) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
- 4) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Cele polityki przestrzennej w stosunku do ochrony zasobów i walorów środowiska kulturowego:

- 1) Wspieranie różnorodności kulturowej regionu;
- 2) Zachowanie dziedzictwa historycznego

Plan zakłada:

- 1) uwzględnianie problematyki ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego województwa w opracowaniach planistycznych sporządzanych na szczeblach lokalnych;
- 2) realizowanie i wspieranie inwestycji bezpośrednio chroniących wartości kultury, w pierwszej kolejności w rejonach najbardziej atrakcyjnych i najintensywniej wykorzystywanych turystycznie (pas nadmorski, strefa pojezierna);
- 3) prowadzenie działań rewaloryzacyjnych pod kątem tworzenia atrakcyjnych ofert inwestycyjnych o charakterze kulturotwórczym, społecznym i gospodarczym; funkcjonowanie tych ofert powinno sprzyjać utrzymaniu i wspomaganiu zasobów środowiska kulturowego, jednocześnie nie może powodować jego zagrożeń.

Zasadnicze kierunki rozwoju w zakresie dziedzictwa kulturowego to utrwalenie wielokulturowej tożsamości historycznej regionu z zachowaniem lokalnych odrębności oraz wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu rozwoju gospodarczego i promocji województwa.

W kategorii planowania regionalnego problematykę ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, sformułowano kierunki polityki przestrzennej, z których najistotniejsze dla ochrony środowiska kulturowego są:

- 1) usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących między innymi środowiska kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonania ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełniania braków;
- 2) ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego o najcenniejszych walorach kulturowych i krajobrazowych województwa poprzez ustalenie form ochrony;
- 3) prowadzenie działań organizacyjnych, promocyjnych i badawczych pod kątem podniesienia świadomości społecznej w zakresie znaczenia i wartości obiektów kulturowych oraz zasad i metod ich konserwacji, a także późniejszego ich użytkowania;
- 4) wspieranie działań służących umacnianiu tożsamości regionalnej z zachowaniem różnorodności tradycji, dorobku i dziedzictwa historycznego kaszubskiego, kociewskiego, żuławskiego i innych;
- 5) ochrona tożsamości kulturowej miejsca (miejscowości, regionu) – objęcie ochroną obszarów zabudowy w sąsiedztwie wartościowych zespołów przestrzennych i ich rekompozycja przestrzenna, pozwalająca na wyeksponowanie wartościowych cech zespołów;
- 6) pielęgnowanie walorów krajobrazów historycznych regionu (Kaszub, Kociewia, Żuław, Powiśla, Borów Tucholskich, Ziemi Słowińskiej, Ziemi Łęborskiej i strefy przymorskiej);
- 7) monitorowanie procesu przemian środowiska kulturowego;
- 8) łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem architektonicznym, zachowanie i odtwarzanie dawnych układów i funkcji terenów zielonych w ich pierwotnym kształcie wraz z infrastrukturą, rewaloryzację parków pod kątem zwiększenia ich atrakcyjności jako miejsc wypoczynku;
- 9) zachowanie, udostępnianie i zagospodarowanie stanowisk archeologicznych o zachowanych formach krajobrazowych w celach naukowych, dydaktycznych oraz turystycznych;
- 10) zachowanie i ochrona pradziejowych i wczesnośredniowiecznych mikroregionów osadniczych archeologicznego środowiska kulturowego;
- 11) zachowanie historycznych układów osadniczych oraz ich związków z drogami lądowymi i wodnymi;
- 12) przeciwdziałanie bezplanowej, chaotycznej parcelacji terenu;
- 13) zachowanie i ochrona miejsc historycznych;
- 14) uporządkowanie struktury własnościowej obiektów zabytkowych – pozyskiwanie nowych opiekunów, zarządców i właścicieli dających gwarancję właściwego ich użytkowania, w tym również ratowanie zdewastowanych obiektów przez przekazanie ich stowarzyszeniom i

- fundacjom oraz innym organizacjom i towarzystwom, mającym w swoim profilu działalność w obszarze kultury i sztuki; kontrolowanie procesu prywatyzacji obiektów zabytkowych;
- 15) kompleksową rewaloryzację obiektów i zespołów zabytkowych włączonych do stref konserwatorskich;
- 16) przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji;
- 17) zachowanie i ochrona domów podcieniowych, zagród holenderskich, domów rybackich i letniskowych, tradycyjnych obiektów wiejskiego budownictwa, architektury kurortowej w Sopocie, Krynicy Morskiej, Łebie, Ustce, dworów i pałaców z zespołami parkowymi i folwarcznymi szczególnie w północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa, architektury sakralnej – kościołów i kapliczek i krzyży przydrożnych, cmentarzy różnych wyznań;
- 18) propagowanie tradycyjnych form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych, opracowanie wzornika projektów architektonicznych opartych na wzorach zabudowy tradycyjnej);
- 19) rygorystyczne egzekwowanie zaleceń konserwatorskich i prawidłowości w procesach rewaloryzacji obiektów zabytkowych;
- 20) zachowanie i ochrona obiektów hydrotechnicznych, drogowych, kolejowych;
- 21) zachowanie i ochrona zabytków techniki: mostów drogowych i kolejowych, obiektów hydrotechnicznych, wiatraków i młynów, kolejki wąskotorowej i zakładów przemysłowych, zabudowań i urządzeń technicznych elektrowni wodnych, młynów wodnych, relikwii hut szkła, architektury portowej i morskiej (statki i inne jednostki pływające). Odstępstwa od tej zasady mogą dotyczyć jedynie obiektów stanowiących elementy podlegających niezbędnej modernizacji systemów komunikacyjnych;
- 22) ochrona i rewaloryzacja starych układów ruralistycznych oraz części wsi – decydujących o zachowaniu walorów krajobrazowych;
- 23) eksponowanie wsi o wybitnych walorach krajobrazowych rekompozycja, restylizacja i uporządkowanie zabudowy wsi oraz ośrodków miejskich;
- 24) zachowanie i utworzenie warunków ekspozycji panoram widokowych z tras komunikacyjnych na szczególnie interesujące obiekty krajobrazowe (naturalne i architektoniczne);
- 25) wprowadzanie zieleni w otoczeniu osiedli i obiektów rekreacyjnych w zakresie podnoszącym walory krajobrazu (maskowanie zespołów obiektów);
- 26) likwidacja bądź neutralizacja widokowa wszelkich elementów obniżających walory krajobrazowe;

- 27) ochrona tradycyjnych form zabudowy i zagospodarowania działki na obszarach o czytelnej tożsamości kulturowej;
- 28) egzekwowanie dla projektów budów, rozbudów i przebudów realizacji ocen skutków dla krajobrazu w ramach raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko;
- 29) określanie w miejscowych dokumentach planistycznych zasad zagospodarowania punktów widokowych i ochrony panoram widokowych;
- 30) ochrona istniejących panoram widokowych – w tym zakaz wnoszenia budynków i budowli przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktów widokowych oraz wprowadzania zieleni wysokiej;
- 31) rewaloryzacja zagospodarowania urządzonych punktów widokowych i ich otoczenia, uczynienie (odtworzenie) panoram widokowych i ochrona ekspozycji.

2.3.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OCHRONY ZABYTKÓW Z PROGRAMEM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Celem strategicznym Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego¹ jest:
ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POMORZA SŁUŻĄCE
BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ ORAZ PROMOCJI TURYSTYCZNEJ
WOJEWÓDZTWA. Cel ten jest realizowany w ramach trzech priorytetów.

Priorytet 1: ODNOWA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIAST I WSI

Kierunki działań

- 1) Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
- 2) Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego wsi – regionalnego budownictwa wiejskiego.
- 3) Odnowa krajobrazu kulturowego wsi pomorskiej.
- 4) Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych.
- 5) Zachowanie dziedzictwa obronnego i techniki.
- 6) Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi.
- 7) Trwałe zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych.
- 8) Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.

---

¹ Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2007-2010, red. R. Wierchołowska, T. Błyskosz, Gdańsk 2006.

Priorytet 2: OCHRONA KULTUROWEGO DZIEDZICTWA MORSKIEGO I RZECZNEGO

Kierunki działań

- 1) Zachowanie dziedzictwa morskiego i rzeczne służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
- 2) Ochrona krajobrazu kulturowego strefy przybrzeżnej.
- 3) Zachowanie zanikającej kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich.
- 4) Odnowa i ożywienie zdegradowanych obszarów portowych i przemysłowych związanych z przemysłem morskim.
- 5) Zachowanie i ochrona charakterystycznych obiektów hydrotechnicznych związanych z zagospodarowaniem wód śródlądowych regionu.
- 6) Zachowanie krajobrazu kulturowego charakterystycznych obszarów depresyjnych województwa (Żuławy, Powiśle).
- 7) Pielęgnowanie i promocja bogatych tradycji morskich kraju i regionu oraz tradycji lokalnych związanych z życiem codziennym mieszkańców strefy przybrzeżnej.
- 8) Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa morskiego i rzeczne.

Priorytet 3: BADANIE, DOKUMENTACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunki działań

- 1) Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
- 2) Rozpoznanie zasobów i specyfiki regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- 3) Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
- 4) Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
- 5) Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
- 6) Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego przewiduje współdziałanie samorządu województwa pomorskiego m.in. z samorządami gminnymi dla realizacji celów operacyjnych wytyczonych przez Program. Ponadto zakłada udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru

zabytków (przewiduje się możliwość – w miarę posiadanych środków – przyznawania przez sejmik wojewódzki na tego typu prace dotacji celowych), realizację projektów i programów regionalnych, wykorzystanie europejskich instrumentów finansowych.

2.4. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY SOMONINO

Cele sformułowane przez „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Somonino” wraz z pozostałymi regulacjami prawnymi przyjętymi przez Radę Gminy stwarzają przesłanki do uszczegółowienia i rozwinięcia przez Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Somonino działań na rzecz ochrony środowiska kulturowego.

2.4.1. ZASADY OCHRONY WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO²

„Studium ...” zawiera m.in. następujące stwierdzenia i zapisy:

Wymienia obiekty architektoniczne i zespoły przestrzenne o ponadregionalnych wartościach kulturowych objęte ochroną prawną:

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY w miejscowości Borch

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. TRÓJCY I WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH w miejscowości Goręczyno

DOM NR 27 w miejscowości Hopowo (obecnie nr 28)

KUŹNIA PRZY DOMU NR 27 w miejscowości Hopowo (obecnie nr 28)

DOM MIESZK. NR 24 w miejscowości Ostrzyce

ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY w miejscowości Wyczehowo

Ochrona tych obiektów ma na celu:

- zachowanie i właściwe utrzymanie,
- ekspozycję w krajobrazie,
- adaptację i włączenie w strukturę funkcjonalną gminy,

---

²Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Somonino, grudzień 2009.

Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie tych obiektów wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obiekty architektoniczne i zespoły przestrzenne postulowane przez PKWZ w Gdańsku do wpisania do rejestru zabytków nieruchomych:

MŁYN WODNY w miejscowości Borecz

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY WSI z XIII w. (ROZPLANOWANIE I STRUKTURA) w miejscowości Goręczyno

DOM NR 56, wł. Ludwik Ptach, d. zajazd, XIX/XX w. (w budynku na suficie malunek z widokiem Goręczyna z kościołem przed przebudową – stan w 1882 r.) w miejscowości Goręczyno

CMENTARZ PARAFIALNY w miejscowości Goręczyno

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY WSI z ok. 1600 r. (UKŁAD PRZESTRZENNY I ZABUDOWA) w miejscowości Hopowo

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NAWIEDZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY, mur., z 1911-1913 r. w miejscowości Hopowo

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY WSI (ROZPLANOWANIE I STRUKTURA) w miejscowości Ostrzyce

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY WSI, 1600 r. w miejscowości Piotrowo

DOM MIESZKALNY NR 4 w miejscowości Piotrowo

DOM MIESZKALNY NR 5 w miejscowości Piotrowo

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY WSI z XIII w. W miejscowości Połęczyno

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. ANDRZEJA BOBOLI, mur., z XIX W. (filialny) w miejscowości Połęczyno

ZESPÓŁ RURALISTYCZNY w miejscowości Rybaki

DOM NR 40, d. adm. dworu, mur., z 1914 r. (ob. budynek mieszkalny),

Postuluje się także rozszerzenie wpisu ZESPOŁU DWORSKIEGO w miejscowości Wyczechowo.

Kierunki działań polityki przestrzennej:

dla w/w zespołów i obiektów obowiązuje wymóg uzgadniania planów realizacyjnych, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu i projektów architektonicznych z PWKZ w Gdańsku oraz wymóg opiniowania przez PWKZ remontów i prac budowlanych nie wymagających decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Układy przestrzenne do bezwzględnego zachowania (planu i struktury):

Borcz – zespół dworsko-parkowy wpisany do rejestru

Goręczyno – układ ruralistyczny wsi wraz z zespołem kościoła i plebanii

Hopowo – układ ruralistyczny wsi i jego struktura

Piotrowo – układ ruralistyczny wsi i jego struktura oraz tradycja budowlana

Wyczechowo – zespół dworsko-parkowy wpisany do rejestru,

zasady realizacji poprzez wpis do rejestru zabytków poprzedzony ustanowieniem strefy ochrony konserwatorskiej na poziomie planu zagospodarowania przestrzennego:

Borcz – układ wsi folwarcznej wraz z alejami dojazdowymi

Kamela – układ ruralistyczny wsi i zasady kształtowania zabudowy

Ostrzyce – układ ruralistyczny wsi i zachowane elementy struktury zabudowy

Połączyno – układ ruralistyczny wsi i jego struktura oraz tradycja budowlana

Rybaki – układ ruralistyczny wsi, jego struktura i tradycja budowlana

Wyczechowo – układ wsi folwarcznej wraz z alejami dojazdowymi

Zasady realizacji poprzez ustanowienie strefy ochrony konserwatorskiej na poziomie planu zagospodarowania przestrzennego

kierunki działań polityki przestrzennej:

nakazy:

- zachowanie układu komunikacyjnego i historycznego planu wsi;
- zachowanie struktury historycznego podziału własności (w tym siedlisk i rozłogów pól, granic majątków ziemskich)
- zachowanie czytelności granic historycznej zwartej (bądź skupionej, zagrodowej) zabudowy wiejskiej
- zachowanie czytelności zasad kształtowania zespołów zabudowy (zagrody, folwarku) z wszystkimi jej komponentami (zabudowania + zieleni wysoka i średnia, zbiorniki wodne, pastwiska przydomowe etc.)
- wykonanie studiów krajobrazowych i analizy ekspozycji przy konstruowaniu planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości;
- konserwacja istniejącej historycznej struktury zabytkowej;
- kontynuacja występujących historycznie tradycji budowlanych w nowej zabudowie;

zakazy:

- stosowania zabudowy o gabarytach dominujących w stosunku do zabudowy historycznej,
- stosowania dominant wysokościowych w zabudowie mieszkaniowej;

postulaty:

- usunięcie lub rekompozycja występujących elementów dysharmonijnych zabudowy;
- opracowanie zestawu przykładów form architektonicznych (skala, kształt bryły, detal architektoniczny, materiał, kolorystyka) oraz sposobów zagospodarowania przestrzennego w skali działki siedliskowej (rozplanowanie, ogrodzenia, rodzaj zieleni towarzyszącej) opartej na miejscowej tradycji kultury osadniczej;

Układy przestrzenne do zachowania ze względu na ich wartość historyczną, kompozycyjną i kulturową:

układy zwarte:

Egiertowo – układ ruralistyczny

Wyczechowo – układ wsi folwarcznej

Wyczechowo - Osady – układ przysiółka z folwarkiem Pstra Suka

układy luźne i rozproszone:

Ramleje

Rąty

Sławki Dolne i Górne (wraz z wybudowaniami i przysiółkami)

Starkowa Huta (wraz z wybudowaniami)

kierunki działań polityki przestrzennej:

nakazy:

- obowiązująca zgodnie z prawem ścisła ochrona konserwatorska obiektów wpisanych do rejestru zabytków uzupełnienie wpisu do rejestru zabytków obiektów postulowanych do wpisania;

zakazy:

- dokonywania jakichkolwiek przekształceń formy i kolorystyki obiektów oraz ich bezpośredniego sąsiedztwa bez zgody PWKZ w Gdańsku

postulaty:

- promocja obiektów w celu zagospodarowania i utrzymania zgodnego z ich wartością;

Ochrona obiektów wpisanych do ewidencji zabytków poprzez:

- ochronę kompozycji obiektów (układu elewacji, formy i pokrycia dachu, wielkości i proporcji otworów drzwiowych i okiennych oraz kształtu i podziałów stolarki, detali architektonicznych, itp.)
- ochronę kompozycji zespołów zabudowy (historycznych linii zabudowy, wysokości budynków, kształtu dachów, itp.)

Kierunki działań polityki przestrzennej dla stref ochrony archeologicznej:

- dla wydzielonych stref ochrony archeologicznej ustala się wymóg uzgadniania wszystkich planów i projektów dotyczących, terenu stref, z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku i opiniowania w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku
- tereny płaskich stanowisk archeologicznych mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie, po wykonaniu inwentaryzacji i dokumentacji obiektów archeologicznych narażonych na zniszczenie w trakcie prac ziemnych
- dla stanowisk o własnej formie krajobrazowej – grodzisk i cmentarzysk kurhanowych przewidzianych do trwałej ochrony – wprowadza się zakaz inwestowania na ich terenie i na obszarze przylegającym bezpośrednio do nich.

Elementy przyrodnicze (aleje, parki, cmentarze) do zachowania z uwagi na ich wartość kompozycyjną i środowiskowo-kulturową:

parki: **Borcz, Wyczechowo**

aleje: **Borcz, Wyczechowo, Somonino** (przy leśniczówce Sarni Dwór), **Egiertowo** (droga do Kameli)

cmentarze lub pozostałości: **Borcz, Chylowa Huta, Egiertowo, Goręczyno, Hopowo, Kamela, Kaplica, Piotrowo, Połączyno, Raty, Rybaki, Somonino**

kierunki działań polityki przestrzennej:

nakazy:

- zachowanie układu komunikacyjnego i historycznego planu wsi z możliwością adaptacji do wymogów współczesności;
- zachowanie istniejącej struktury zabudowy historycznej i jej adaptacja oraz modernizacja;

zakazy:

- stosowania zabudowy o nadmiernych gabarytach i zabudowy obniżającej estetykę otoczenia

postulaty:

- usunięcie lub rekompozycja występujących elementów dysharmonijnych zabudowy;
- stosowania form architektonicznych kontynuujących tradycje budownictwa tradycyjnego regionu.

Wsie o wysokich walorach ekspozycyjnych do objęcia ścisłą ochroną istniejącej harmonii krajobrazowej

Borcz (wraz z wybudowaniami), **Goręczyno, Hopowo, Kamela, Ostrzyce, Połęczyno, Ramleje** (wieś rozproszona), **Rybaki, Sławki Górne** (z wybudowaniami), **Wyczehowo**

kierunki działań polityki przestrzennej w niezbędnym zasięgu kształtowania otoczenia krajobrazowego chronionych zespołów przestrzennych

zakazy:

- wszelkich przekształceń bez opracowania poprzedzających studiów krajobrazowych i analizy ekspozycji;
- wtórnej parcelacji terenu oraz zmian w kwalifikacji gruntów bez opracowania planu zagospodarowania terenu;

nakazy:

- usunięcie (lub restylizacja i rekompozycja) elementów dysharmonijnych zagospodarowania w obszarze ochrony ekspozycji;
- opracowania planu zagospodarowania przestrzennego zawierającego poprzedzające studia krajobrazowe i analizy ekspozycji

postulaty:

- wprowadzenie zakazu zabudowy na przedpolach ekspozycyjnych zwartej zabudowy wiejskiej i objętych ścisłą ochroną obiektów oraz zespołów zabytkowych
- rekultywacja i restylizacja struktury obszarów wpływających niekorzystnie na sąsiedztwo wartościowych obiektów lub ich widoków;
- zakaz wprowadzania w zasięgu strefy ochrony ekspozycji krajobrazu przyrodniczo-kulturowego miejscowości elementów zagospodarowania przesłaniających widok na otwarty krajobraz;
- ucztylnienie historycznych podziałów rozłogu pól oraz dróg dojazdowych zielenią śródpolną;

Fragmenty gminy (poza wsiami) o wysokich walorach ekspozycyjnych do objęcia ścisłą ochroną istniejącej harmonii krajobrazowej

Punkty widokowe „Jastrzębia Góra” i „Trzebińska Góra”

zasady realizacji ustalenia Planu Ochrony Kaszubskiego Parku Krajobrazowego:

- kierunki działań polityki przestrzennej w niezbędnym zasięgu kształtowania otoczenia krajobrazowego:
- zakaz wznoszenia budynków i budowli przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktu widokowego
- zakaz wprowadzania zalesień i zadrzewień w miejscach przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktu widokowego

Trasa z ciągami widokowymi (droga kaszubska Garcz – Brodnica Dolna – Ostrzyce – Wieżyca)

zasady realizacji ustalenia Planu ochrony Kaszubskiego Parku Krajobrazowego kierunki działań polityki przestrzennej w niezbędnym zasięgu kształtowania otoczenia krajobrazowego:

- zakaz wznoszenia budynków i budowli przesłaniających ekspozycję krajobrazową z ciągu widokowego
- zakaz wprowadzania zalesień i zadrzewień w miejscach przesłaniających ekspozycję krajobrazową z punktu widokowego

nakaz przywrócenia walorów ekspozycyjnych z ciągu widokowego na odcinkach drogi o zaniedbanym otoczeniu, w celu poprawy możliwości korzystania z wartości wizualnych krajobrazu

Zasady realizacji określone przepisami prawa, zasadami określonymi dla Ochrony i kształtowanie środowiska przyrodniczego oraz jego zasobów, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Kierunki działań polityki przestrzennej:

- rozwój agroturystyki w oparciu o gospodarstwa indywidualne
- rozwój gospodarstw agroturystycznych o wysokim standardzie (obiekty i świadczone usługi)
- rozwój agroturystyki na bazie zachowania istniejącej struktury zabudowy historycznej, jej adaptacji oraz modernizacji

Kierunki działań polityki przestrzennej

- hamowanie procesów powodujących tworzenie się nadkoncentracji zagospodarowania turystycznego prowadzącej do dewaloryzacji środowiska przyrodniczego i kulturowego
- rozwój turystyki głównie w oparciu o gospodarstwa indywidualne
- rozwój bazy turystycznej o zróżnicowanym standardzie, dostosowanej dla wszystkich użytkowników w miarę możliwości o przedłużonym sezonie funkcjonowania stosowania form architektonicznych kontynuujących tradycje budownictwa tradycyjnego regionu

Rozwój infrastruktury paraturystycznej poprzez utworzenie nowych szlaków turystyki pieszej budowę ścieżek dydaktycznych (na bazie szlaków turystyki pieszej i rowerowej) z wykorzystaniem walorów archeologicznych środowiska kulturowego poprzez włączenie obiektów archeologicznych w lokalne i ponadregionalne szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe

Najistotniejszą cechą struktury osadniczej gminy jest występowanie wiejskich jednostek osadniczych charakteryzujących się skupioną zabudową oraz największą liczbą mieszkańców (Somonino, Goręczyno, Egiertowo, Hopowo, Borcz), dobrze powiązanych komunikacyjnie; występowanie wiejskich jednostek osadniczych charakteryzujących się wyjątkowo rozproszoną zabudową oraz stosunkowo niską liczbą mieszkańców (Ramleje, Sławki, Kaplica, Połączyno, Starkowa Huta).

Wsie Somonino i Goręczyno – to najsilniej rozwijające się jednostki. Liczba ludności w Somoninie i Egiertowie stanowi prawie połowę mieszkańców gminy. Według prognozy demograficznej, sporządzonej na potrzeby Studium, liczba ludności gminy wzrośnie do roku 2020 o 20% (przyrost o ponad 1 tys. mieszkańców). Prawdopodobnie największy przyrost ludności dotyczyć będzie Somonina (z racji pełnienia funkcji ośrodka administracyjnego oraz zlokalizowanych tu funkcji gminnych i ponadgminnych), Goręczyna i pasma Goręczyno-Rąty (ze względu na atrakcyjne położenie) oraz miejscowości położonych wzdłuż drogi krajowej nr 20 i dobrze z nią skomunikowaną, tj., Egiertowo, Hopowo, Wyczehowo i Borcz. Stosunkowo niewielki wzrost ludności przewiduje się w miejscowościach: Połączyno, Kamela, Sławki, Starkowa Huta.

Niewskazany jest rozwój przestrzenny miejscowości Piotrowo, Kaplica, Rąty, Ostrzyce i Ramleje ze względu na położenie na obszarach objętych ochroną prawną, a przede wszystkim w miejscowości Ostrzyce, gdzie już występuje nadkoncentracja turystyczna oraz w miejscowości Ramleje, gdzie obszar charakteryzuje się koncentracją wartości kulturowych.

KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY

Mieszkalnictwo

Zasady realizacji:

Dla istniejącej i przewidywanej zabudowy na obszarach objętych ochroną i kształtowaniem środowiska przyrodniczego oraz jego zasobów, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu bezwzględne przestrzeganie zasad i ustaleń określonych dla tych obszarów dla istniejącej i przewidywanej zabudowy na obszarach objętych kierunkami rozwoju i przekształceń funkcji gospodarczych, przestrzeganie zasad i ustaleń nie sprzecznych z założeniami rozwoju tych funkcji warunkiem realizacji nowej zabudowy jest uzbrojenie terenu określone przez przepisy prawa – m.in. nie dopuszcza się budowy wodociągów bez wyprzedzającej lub równoległej realizacji kanalizacji sanitarnej.

Wytyczne kształtowania zabudowy i krajobrazu wiejskiego gminy winny opierać się na istniejących (niestety częściowo opracowanych) wzornikach poprawnego kształtowania zabudowy i krajobrazu i spełniać rolę doradczą do stanowienia prawa miejscowego.

W rejonach skoncentrowanej zabudowy, które utraciły charakter rolniczy zabudowa nie powinna przekraczać 2,5 kondygnacji, a lokalne dominanty wskazane w planach miejscowych nie zaleca się by były wyższe niż maksymalne 4 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe.

Budownictwo skoncentrowane

Przyjmuje się, że:

zabudowa mieszkaniowa w formie budownictwa skoncentrowanego (wyłącznie jednorodzinne) realizować się będzie głównie w miejscowościach Somonino, Goręczyno, Rąty oraz w miejscowości położonych wzdłuż drogi krajowej nr 20 tj., Egiertowo, Hopowo, Wyczechowo i Borcz.

Zasady realizacji:

zabudowa powinna koncentrować się w rejonach istniejących już skupisk zabudowy, na terenach wskazanych jako rozwojowe poprzez:

- wydzielanie nowych terenów pod zabudowę
- uzupełniania istniejących ciągów zabudowy
- odtwarzanie zabudowy na istniejących działkach

dopuszcza się możliwość wprowadzenia usług i produkcji nieuciążliwej na tereny zabudowy mieszkaniowej na zasadach określonych przepisami prawa zgodnie z załącznikiem graficznym wskazuje się tereny zabudowy mieszkaniowej z towarzyszącymi usługami i produkcją nieuciążliwą. Lokalizacja na zasadach określonych przepisami prawa zgodnie z załącznikiem graficznym na obszarach określonych jako tereny istniejącej i nowej zabudowy rozwojowi nowej zabudowy powinien towarzyszyć proces rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacji.

Budownictwo rozproszone

Zasady realizacji:

- dopuszcza się realizację nowej zabudowy mieszkaniowej w formie budownictwa rozproszonego wyłącznie jako gospodarstwa agroturystyczne i w ramach siedlisk rolniczych
- w celu prowadzenia prawidłowej polityki rolnej wyklucza się na całym obszarze gminy realizację rozproszonych siedlisk o powierzchni poniżej 15 ha z wyjątkiem siedlisk, których powierzchnia musi być ograniczona ze względu na specyficzne ukształtowanie i użytkowanie terenu – w tych przypadkach niezbędne jest dokonanie m.in. analizy ekonomicznej lokalizacji takiego siedliska (m.in. konieczność budowy i utrzymania dróg dojazdowych, uzbrojenia terenu, itp.)
- dopuszcza się modernizację i rozbudowę istniejącej zabudowy zagrodowej (w tym w kierunku przekształcenia w gospodarstwo agroturystyczne) zgodnie z zasadami realizacji i kierunkami działań polityki przestrzennej określonej dla turystyki pobytowej na terenach wiejskich oraz turystyki pobytowej w gospodarstwach wiejskich.

2.4.2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE Z OBOWIĄZUJĄCYCH NA OBSZARZE GMINY MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

A) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Somonina

Somonino jest wsią ulicową posiadającą zachowane elementy historycznego i tradycyjnego zagospodarowania. Należą do nich:

- zespoły zabytkowe (A. zespół dworcowo – celny; B. zespół folwarku, młyna i tartaku; C. Osada leśna Siemięna; D. Cmentarz; E. Zespół cegielni; F. Zespół leśnictwa Sarni Dwór – w sąsiedztwie planu),
- zagrody,
- obiekty zabytkowe (1. szkoła; 2. most kolejowy; 3. krzyże przydrożne),

- domy, chaty,
- budynki gospodarcze,
- układ komunikacyjny.

W ramach ochrony zachowanych elementów historycznego i tradycyjnego zagospodarowania należy:

- objąć ochroną w pełnym zakresie obiekty i zespoły o zachowanych wartościach zabytkowych,
- objąć ochroną w ograniczonym zakresie obiekty i zespoły o zachowanych elementach zabytkowych,
- kontynuować formy architektoniczne właściwe dla wiejskiej tradycji budowlanej obszaru w przypadku budowy nowych obiektów budowlanych oraz remontu lub przebudowy obiektów istniejących.

Ustala się formę architektoniczną nawiązującą do stylu regionu Kaszub. Bryła budynku oparta na rzucie prostokąta o proporcjach 1: 1.5 do 1: 2.5. Elewacja z użyciem materiałów naturalnych: cegła, kamień naturalny, tynk, drewno, dachówka ceramiczna, gont, trzcina i inne. Dopuszcza się pokrycie dachu bitumiczne lub blachodachówką. Kolorystyka elewacji w barwach naturalnych, pastelowych (paleta ziemna), kolorystyka dachów w kolorach zbliżonych do naturalnych dachówek ceramicznych z dopuszczeniem dachów grafitowych.

Zakaz budowy wieżyczek we wszystkich obiektach za wyjątkiem obiektów sakralnych i użyteczności publicznej. Dachy dwuspadowe (dla nowej zabudowy oraz w przypadku remontu lub przebudowy budynku istniejącego), kąt nachylenia połaci dachowych w przedziale $35^{\circ} - 45^{\circ}$.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY SOMONINO

3.1. RYS HISTORYCZNY

Obszar obecnej gminy Somonino dzielił we wczesnym średniowieczu losy innych ziem Pomorza Gdańskiego. Do 1227 r. należało do Państwa Polskiego. Po tym roku, w którym namiestnik gdański Świętopełk II doprowadził do zabójstwa księcia seniora Leszka Białego w Gąsawie, Pomorze było samodzielnie rządzone przez książąt pomorskich – Świętopełka II i jego braci, a później ich potomków. W 1294 r. Pomorze zostało ponownie zjednoczone z Polską, zostało jednak zdobyte w 1308/9 r. przez Krzyżaków, i pozostawało w ich państwie do wojny 13-letniej. W XIII w. znaczna część terenów gminy wchodziła w skład kasztelanii goręczyńskiej, która została wydzielona przez Sambora II celem zadośćuczynienia żądaniom biskupa kujawskiego Michała (opartym na sfałszowanym przez biskupa przywileju) dotyczącym dziesięciny snopowej z całego Pomorza Wschodniego. W 1282 r. zastaw ten został zamieniony z powrotem na dziesięcinę. W czasach krzyżackich część tych terenów weszła w skład wójtostwa tczewskiego. Po 1454 r. większość Pomorza Wschodniego została włączona do Królestwa Polskiego jako część autonomicznej prowincji Prusy Królewskie, która pozostawała przy Polsce do I rozbioru. W tym czasie wiele wsi leżących na terenie obecnej gminy było związanych z klasztorem kartuskim.

W 1920 r. obszar gminy znalazł się w granicach odrodzonej Polski.

Borcz, d. Borzec, niem. Burcz. Wymienione w 1241 r. dobra rycerskie, późniejsza wieś szlachecka z folwarkiem Patoka. We wsi od II poł. XIX w. istniała szkoła.

Egiertowo, niem. Eggertshütte. Od XIV w. na terenach obecnej wsi prowadzono działalność opartą na wykorzystaniu drewna pochodzącego z okolicznych lasów. Osiedlili się tu smolarze, węglarze, szklarze – stąd człon w nazwie miejscowości – hütte. W XVII w. istniała tu wieś pohutnicza, powstała na wyeksploatowanych już dawnych terenach leśnych, należąca do starostwa starogardzkiego. W latach 80. XIX w. wieś obejmowała 14 gospodarstw gburskich i 6 zagrodniczych, o powierzchni 1740 mórg. Zamieszkiwało ją 16 katolików i 168 ewangelików w 25 domach. We wsi od 1880 r. działała szkoła.

Goręczyno, Guruchino, Goranchino (1241), Gorrenczin, Gorentzin, Gorrenczyn, Goręcin, Gorecino, niem. Gorrenschin. W 1241 r. Sambor II nadał kompleks dóbr obejmujący 18 wsi, biskupowi kujawsko-pomorskiemu Michałowi z Włocławka w zamian za zrzeczenie się praw do dziesięciny z całego księstwa. Centrum tych dóbr umieścił biskup w Goręczynie, i w ten sposób ów kompleks zaczął być nazywany kasztelanią goręczyńską. W 1282 r. książę Mściwoj II

unieważnił nadanie Sambora II. W dokumencie z 1291 r. pojawia się po raz pierwszy wzmianka o parafii goręczyńskiej. Wg legendy fundatorką pierwszego kościoła w Goręczynie, jeszcze przed 1223 r., miała być księżna Damroka, jednak według współczesnych historyków fundatorem tym był biskup kujawski. Od 1308/1309 r. wieś pozostawała w rękach Krzyżaków. W 1380 r. Winrich von Kniprode nadał połowę Goręczyna (i Somonino) braciom Nitschin i Barzelow, drugą połowę otrzymał Clocken. W 1392 r. w Goręczynie istniał młyn, na który w 1436 r. przywilej uzyskują bracia Jeszke, Petrasch, Swantke, Mattiz i Rudiger. W 1462 r. Maciej ustępuje połowy wsi Goręczyno klasztorowi z Kartuz, a w 1474 r. drugą połowę sprzedaje im Jan z Goręcina, z matką Elżbietą. Król Kazimierz Jagiellończyk, potwierdzając obie te zmiany własności w 1478 r., zmienił jednocześnie obowiązujące w miejscowości prawo na magdeburskie i zwolnił wieś z dodatkowych ciężarów. W 1583 r. we wsi istniał drewniany kościół, konsekrowany w następnym roku. W 1639 r. drewniany kościół rozebrano, a w jego miejscu wzniesiono świątynię murowaną. Ok. 1650 r. Goręczyn zamieszkiwało 9 gburów oraz 14 komorników. Do kasaty klasztoru kartuskiego przez rząd pruski w 1823 r. wieś pozostawała własnością klasztoru. Ok. 1885 r. Goręczyno wraz z osadą Koszowatka liczyło 29 gospodarstw gbburskich i 19 zagrodniczych na 2797 morgach ziemi. Zamieszkiwało ją 600 katolików i 9 ewangelików w 72 domostwach. We wsi istniała szkoła. W 1905 r. kościół został przebudowany, a w 1910 r. wzniesiono przy nim plebanię.

Hopowo, niem: Hopfendorf, Hoppendorf wieś chłopska pohutnicza. Osadzona została ok. 1600 r. na gruntach po wytrzebionym lesie d. starostwa skarszewskiego W XIX w. wieś uzyskiwała dogodne połączenia drogowe, dzięki usytuowaniu przy bitym trakcie Gdańsk-Kościerzyna. Ok. 1880 r. wieś liczyła 207 mieszkańców. Obejmowała 16 gospodarstw gbburskich i 10 zagrodniczych na 767 morgach. W 1913 r. zbudowano w Hopowie murowany parafialny kościół ewangelicki. W tym samym roku ochotniczą jednostkę strażacką.

Kamela, niem. Kamehlen, Wielbładowo. Wieś gbburska w powiecie kartuskim osadzona ok. 1600 r. na obszarze wyeksploatowanego lasu starostwa skarszewskiego. Wieś, jako przynależna do starostwa, była zobowiązana do szarwarków dla utrzymania służ młyńskich w Skarszewach. Szarwarki zostały później zamienione następnie na czynsz. Ok. 1880 r. wieś obejmowała 1231 morgó, w 12 gospodarstwach gbburskich i 11 zagrodniczych. Mieszkało w niej 54 katolików i 119 ewangelików. Kamela posiadała własną szkołę.

Kaplica, Kapel, niem. Kapellenhütte. Wieś osadzona w XVII w. na gruntach starostwa skarszewskiego. W XVIII w. istniała na jej terenie huta szkła. Do 1843 r. wieś odrabiała szarwark przy utrzymaniu służ młyńskich w Skarszewach. Ok. 1880 r. wieś obejmowała 1280 morg w 10

gospodarstwach gburskich i 6 zagrodniczych. Zamieszkiwało ją 9 katolików i 134 ewangelików, w większości Niemców.

Ostrzyce, Ostriche (1241), Ostrice, niem. Ostritz. Wieś należąca pierwotnie do kasztelanii goręczyńskiej, wzmiankowana po raz pierwszy w dokumencie z 1241 r., w którym książę Sambor II nadał kasztelanię biskupowi włocławskiemu Michałowi. W 1282 r. darowizna zostaje unieważniona przez Mściwoja II. Po zagarnięciu Pomorza Wschodniego przez Krzyżaków wieś weszła w skład wójtostwa tczewskiego. W 1422 r. Ostrzyce zostały odkupione od Albrechta i Stefana przez klasztor kartuzów. Zakon krzyżacki zwolnił wówczas wieś od wszelkich ciężarów z wyjątkiem wystawienia jednego żołnierza w lekkiej zbroi; wprowadził jednocześnie ograniczenia w użytkowaniu młyna, tak aby nie był konkurencją dla młynów zakonnych. Młyn został w 1429 r. oddany w dzierżawę. Przy młynie stała karczma. W 1570 r. młyn został sprzedany za 260 grzywien. Sołectwo ostrzyckie działało w oparciu o przywileje z 1425 i 1547 r. W XVI w. kartuzi zorganizowali w Ostrzycach folwark. Pod koniec XVI w. na terenie wsi było 9 gospodarstw. W 1820 r. wieś została uwłaszczona. W latach 80. XIX w. wieś obejmowała 1726 mórg, był w niej młyn, wolne sołectwo, 13 gospodarstw gburskich i 19 zagrodniczych. Mieszkańcy w przeważającej większości byli ewangelikami.

Piotrowo, Fuspeterowo, Pietrowo, niem. Fusspeterhütte. Osada smolarzy założona w 1630 r. na terenie poręby leśnej. Należała do klucza grabowskiego, stanowiącego własność klasztoru w Kartuzach. W 1880 r. obejmowała 9 gospodarstw gburskich i dwa zagrodnicze na obszarze 1171 mórg. Mieszkało w niej 95 mieszkańców (w tym 94 ewangelików).

Połączyno, Połęczin, Połęcino, Polusino (1255, 1711), niem. Pollentschin. W 1255 r. Połączyno zostaje nadane przez ks. Sambora II cystersom w Łeknie. W 1298 r. biskup kujawski Wisław zrzekł się praw do dziesięcin z Połączyna. Cystersi zrzekli się swoich praw do wsi i zakon krzyżacki nadał w 1420 r. niezasiedlone wówczas dobra braciom Mikołajowi i Piotrowi na prawie magdeburskim. Obejmowały one 64 włóki. W 1457 r. Połączyno nabył klasztor kartuzów. W 1711 r. Połączyno płaciło proboszczowi 3 floreny i 18 groszy a organiście 1 floren i 16 groszy. Połączyno w 1869 r. liczyło 335 mieszkańców (47 katolików, 283 ewangelików, 5 żydów), w większości Niemców. We wsi istniała szkoła ewangelicka. W 1912 r. wybudowano filialny kościół ewangelicki.

Jeknica (obecnie część Połączyna), Jegmuc, niem. Jäcknit. Wieś osadzona około 1600 r. na obszarze poręby leśnej. Właścicielem wsi był kartuski klasztor, który ją wydzierżawiał. W 1670 r. osadnik Janusz Rink płacił 10 zł. dzierżawy. Ok. 1880 r. wieś liczyła 666 mórg ziemi uprawnej. Zamieszkiwało ją 47 mieszkańców (ewangelików).

Ramleje, dawne nazwy: Ramle, niem. Ramley. Leśnictwo należące do rewiru stagwałdzkiego, na którego terenach w miarę wyrębu lasów osadzano dzierżawców. W 1868 r. wieś została uwłaszczona. W 1869 zamieszkiwało ją 231 osób, a w 1885 r. 289 osób. Wieś w przeważającej mierze katolicka (tylko 1 ewangelik), posiadała szkołę katolicką.

Rąty, dawne nazwy: Raanci (1241), Ranci, Tranthe (1291), Rotti (1291) niem. Ronti, Ronten. W I poł. XIII w. należały do kasztelanii goręczyńskiej, która w 1241 r. została nadana przez Sambora II biskupowi kujawskiemu Michałowi. W 1282 r. darowizna została unieważniona przez Mściwoja II. W czasach krzyżackich wieś, której pozostawiono prawo polskie, należała do wójtostwa tczewskiego. Wg wizytacji z 1710 r. Rąty zobowiązane były do oddawania 8 korcy żyta oraz 8 korcy owsa jako mesznego, wywiązywały się z tego jednak od 15 lat tylko w połowie. Folwark w Rątach przynależał do klucza czapielskiego. Pod koniec XVIII w. folwark został rozparcelowany i w 1800 r. został puszczonej w wieczystą dzierżawę. W 1885 r. wieś obejmowała 285 ha gruntów w 9 gospodarstwach gburskich i 2 zagrodniczych. W 1869 r. Rąty zamieszkiwało 202 mieszkańców (w tym 158 ewangelików), natomiast w 1885 r. - 143 (97 ewangelików). We wsi funkcjonowała szkoła ewangelicka.

Rybaki, niem. Fischershütte. Wieś rybacka pohutnicza. Była częścią klucza chmiieleńskiego, który od początku XIV w. należał do klasztoru norbertanek w Żukowie. Wymieniona w wizytacji Rybińskiego w 1780 r.

Sławki, Sławkowy, Slavcovo (1241), Sławchowo (1291), niem. Schlawkau. W I poł. XIII w. Sławki należały do kasztelanii goręczyńskiej i wraz z 17 innymi wsiami kasztelanii zostały w 1241 r. nadane biskupowi kujawskiemu. Nadanie zostało anulowane w 1282 r. Za czasów krzyżackich należały do wójtostwa tczewskiego, były osadzone na prawie polskim z obowiązkiem służby wojennej. W 1570 r. była to wieś szlachecka, będąca własnością Wojciecha i Tomasza Sławkowskich. W 1648 r. właścicielami wsi byli Tomasz Jeżewski (1,1/4 włoki) oraz Sikorski (3 włoki). W 1710 r. (wg wizytacji Szaniawskiego) meszne było opłacane z trzech części, należących do Janikowskiego, Dąbrowskiego oraz do oo. Kartuzów. Sławki Małe, wg taryfy podatkowej ustalonej przez sejm niemy z 1717 r., miały płacić sympli (podatku zwykłego) 16 groszy. Wg wizytacji Rybińskiego z 1780 r. Sławki i Kozarnia liczyły 79 mieszkańców (katolików). W 1885 r. oprócz majątku wieś obejmowała 6 gburstw i 18 zagród na obszarze. Zamieszkiwało ją 253 osoby (142 katolików i 111 ewangelików). Była tu cegielnia oraz mleczarnia, prowadzona była hodowla bydła rasy holenderskiej. Do Sławek należały także wybudowania: Graniczny Dwór (Grenzhoff, 70 mieszkańców), Kalbszagal (23 mieszkańców), Owczarnia (Schaferei, 52 mieszkańców) oraz (Seehof, 15 mieszkańców).

Somonino, Somonin, Semanino (1241), Semagnino, Somonino (1710), niem. Semlin. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1241 r., kiedy książę lubiszewsko-tczewski Sambor II przekazał kasztelanu goręczyńską, w tym Somonino i 17 innych wsi, biskupowi kujawskiemu Michałowi w zamian za rezygnację z dziesięcin snopowych z całego księstwa. W 1282 r. książę Mściwoj II unieważnił nadanie Sambora II. Po zagarnięciu Pomorza Wschodniego przez Krzyżaków Somonino weszło w skład wójtostwa tczewskiego. W 1380 r. wielki mistrz zakonu krzyżackiego Winrich von Kniprode nadał Somonino, liczące wówczas 60 włók, na prawie polskim wraz z immunitetem sądowym, braciom Nitschin i Barzelow, zwalniając ich jednocześnie z innych niż służba rycerska obciążeń. W 1462 r. dziedzic Somonina i Goręczyna Maciej sprzedał połowy tych wsi klasztorowi w Kartuzach, a w 1474 r. pozostałe części obu wsi sprzedał im Jan z Goręcina, z matką Elżbietą. W latach 1476 i 1478 r. Kazimierz Jagiellończyk potwierdził sprzedaż wsi, zmienił jednocześnie obowiązujące w miejscowości prawo polskie na chełmińskie oraz zwolnił wieś z dodatkowych ciężarów. W XVI w. klasztor założył we wsi folwark. W 1613 r. utworzono przy folwarku wapienniki, a w 1615 r. - cegielnię. W 1662 r. kartuzi posiadali w Somoninie folwark, tartak, młyn, stolarnie, wapienniki, karczmę i owczarnię w Borczu. Pańszczyznę odrabiali na folwarku gospodarze z Somonina i koloniści z Borcza. Folwark został strawiony przez pożar w 1619 r., następnie odbudowany w 1621 r. Folwark bez młyna i praw do połowu ryb w Raduni został wydzierżawiony na 3 lata Stanisławowi Pawłowskiemu. Roczny czynsz dzierżawny wynosił 333 zł i 20 groszy. W 1662 r. folwark utrzymywał stadninę z 27 końmi oraz 76 sztuk bydła, był tu też młyn i tartak. Wg wizytacji z 1710 r. proboszcz z Goręczyna pobierał z folwarku jedynie kolędę, a z młyna korzec pszennej mąki. Po kasacie zakonu rząd pruski wypuścił w 1780 r. folwark w Somoninie w dzierżawę. Somonino liczyło wówczas 82 mieszkańców (76 katolików i 6 ewangelików). W 1885 r. Somonino obejmowało 531 ha ziemi ornej i łąk, z tego 278 ha przypadało na folwark. We wsi mieszkały wówczas 423 osoby (178 katolików, 145 ewangelików), z czego w Małym Somoninie (Klein Semlin) 167 osób, w Somonińskim Młynie 70 osób, w Górnym Somoninie (Ober Semlin) 96 osób, w Wilhelmshof 11 osób. Wybudowania te zwane były przez okolicznych mieszkańców Somonińskim Pustkami. W Somoninie funkcjonowała szkoła ewangelicka. 14 listopada 1901 r. uruchomiono linię kolejową przez Somonino do Kościerzyny o długości 32,7 km. Linia od Kościerzyny do Somonina została w późniejszym okresie rozebrana, a z reszty powstała linia kolejową nr 214. W 1933 r. zorganizowano w Somoninie jednostkę ochotniczej straży pożarnej. W 1967 r. powstał Wiejski Ośrodek Kultury w Somoninie (od 1973 r. Gminny Ośrodek Kultury).

Starkowa Huta, Starkowo, Sztarkowa Huta (1780), niem. Starkhütte albo Starkenhütte. Wieś pohnińska powstała na porębie leśnej po 1600 r. Wg wizytacji Szaniawskiego z 1710 r. wieś płaciła proboszczowi z Goręczyna 2 floreny a organście 15 groszy. W 1772 r. zamieszkiwało ją 8 osób, w tym karczmarz, owczarz i komornik. Obszar wsi obejmował 6 i pół włóki. W 1780 r. liczba mieszkańców wzrosła do 39. W 1885 r. wieś zamieszkiwało 286 osób, w tym 264 ewangelików. Obszar wsi obejmował 584 ha. Funkcjonowała tu szkoła ewangelicka. W XIX i I połowie XX w. działała we wsi cegielnia.

Wyczechowo, Wyciechowo, Wojciechowo, Vissecechovo (1241), Wissechowe (1291), niem. Fitschkau. Po raz pierwszy wzmiankowane w dokumencie z 1241 r. jako przynależne do kasztelanii goręczyńskiej, zastawione wówczas przez Sambora II jako ekwiwalent dziesięcin snopowych z całego księstwa lubiszewsko-tczewskiego. Zastaw ten został unieważniony przez Mściwoja II w 1282 r. W czasach krzyżackich Wyczechowo pozostawione zostało przy prawie polskim, należało wówczas do wójtostwa Tczewskiego. Właściciel o nazwisku Wyczechowski wymieniony jest w lustracji 1648 r., wg której płacił on uchwalony wówczas podwójny pobór i potrójną akcyzę od 2 osiadłych włók, 4 ogrodników i folwarku, w wysokości 5 florenów i 2 groszy. Klasztor w Kartuzach płacił wówczas od 1 włóki w Wyczechowie 2 floreny. W 1717 r. wg taryfy na symplę płacili z dóbr w Wyczechowie: Jan Wyczechowski – 8 gr, czterej Wysiędzy – 23 gr i 9 denarów, Piotr Zakrzewski – 8 gr, Adam Robaczowski – 4 gr, a od młyna – 15 gr. Wg wizytacji Rybińskiego z 1780 r. Wyczechowo wraz z Daliwodą czyli Trątkownicą zamieszkiwało 93 katolików i 54 protestantów. Właścicielem folwarku był w 1789 r. von Robert. W obręb Wyczechowa wchodził wówczas folwark, karczma i wieś (16 dymów). W 1856 r. właścicielem folwarku był Wilhelm Neubauer. W 1885 r. wieś liczyła 839 ha obszaru w tym 536 roli ornej, 31 łąk i 76 lasów. Znajdowały się tu 22 domostwa o 30 dymach zamieszkałe przez 196 mieszkańców (138 katolików i 58 ewangelików). Do Wyczechowa należały wybudowania: Trątkownica (Flissenkrug) – 19 mieszkańców, Nowy Dwór - 11 mieszkańców i Osady (Reinholdshof) - 47 mieszkańców.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY SOMONINO**3.2.1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO**

nr rejestru zabytków województwa pomorskiego	organ wpisujący do rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	adres	nr	miejsowość
514	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	20.02.1971	kościół parafialny p.w. Trójcy Św. i Wszyskich Świętych	Goręczyno		Goręczyno
1238	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	20.07.1988	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (dwór; budynek magazynowy; dwa budynki inwentarskie; gorzelnia; park)	Borcz		Borcz
1257	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	24.09.1988	zespół dworsko-parkowy z folwarkiem (dwór; zabudowania gospodarcze; magazyn pasz i chlewnia; park)	Wyczechowo		Wyczechowo
1525	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	1.03.1995	dom wraz z kuźnią	Hopowo	27	Hopowo
1531	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	9.03.1995	dom	Ostrzyce	24	Ostrzyce
1779	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	15.06.2009	kościół filialny p.w. Św. Andrzeja Boboli wraz z terenem przykościelnym oraz kamiennym murem zachowanym wzdłuż granicy pd. działki	Poleczyno		Poleczyno

3.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW

Gminna ewidencja zabytków Somonina wykonana została od maja do czerwca 2008 r. Składa się z 115 kart adresowych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Somonino.

Karty adresowe zawierają następujące informacje o obiekcie:

- 1) Dane adresowe;
- 2) Typ obiektu
- 3) Pierwotną i obecną funkcję;
- 4) Czas powstania;
- 5) Fotografie.

Szczegółowy wykaz znajduje się w załączniku.

3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie. Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta, która uznała je za *źródło zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych*. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- 1) dokładne rozpoznanie, zadokumentowanie i popularyzacja zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie (inwestycje, przyczyny naturalne);
- 2) zachowanie dla przyszłych pokoleń jak największej liczby zabytków archeologicznych (możliwych do rozpoznania nowszymi metodami, zwłaszcza nieinwazyjnymi).

A. Ochrona zabytków archeologicznych

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) oraz określenie definicji zabytku archeologicznego i badań archeologicznych zapewniają w szczególności przepisy ww. Ustawy:

art. 3, pkt. 4

zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

art. 3, pkt. 11

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

art. 6, ust. 1, pkt. 3

Ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

1) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) cmentarzyskami,*
- c) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

art. 7

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.*

B. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

BORCZ – cmentarzysko kurhanowe z kręgami kamiennymi z okresu wpływów rzymskich

BORCZ – grodzisko wczesnośredniowieczne

PIOTROWO – grodzisko wczesnośredniowieczne

PIOTROWO – osada wczesnośredniowieczna

RĄTY – cmentarzysko płaskie wczesnośredniowieczne

WYCZECZOWO – cmentarzysko kurhanowe z epoki brązu

3.2.4. PERSPEKTYWY OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE SOMONINO

Ochroną konserwatorską objęty jest wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego zespół dworsko-parkowy w **Borczu** (nr rej. 1047 z 20.07.1988) składający się z dworu murowanego z 1911 r., parku podworskiego z XIX/XX w., spichlerza z XIX/XX w. oraz budynku inwentarskiego z początku XX w. Przy pracach remontowych i rewaloryzacyjnych należy się trzymać ściśle wytycznych Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Układ przestrzenny Borcza - ulicowej wsi folwarcznej – nie powinien być zniekształcany, a wszelkie zmiany powinny uwzględniać potrzebę uczynienia go bardziej czytelnym.

Grodzisko wczesnośredniowieczne zwane „Górą Zamkową” oraz cmentarzysko kurhanowe z kręgami kamiennymi z okresu wpływów rzymskich w Borczu są wpisane do rejestru zabytków. Na terenie cmentarzyska od lat 70. prowadzone są prace archeologiczne. Nie należy podejmować żadnych działań mogących wpłynąć negatywnie na stan zachowania obu tych stanowisk archeologicznych. Wszelkie działania muszą być wcześniej uzgadniane z konserwatorem zabytków.

Ochroną konserwatorską objęte są także obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) – 2 oprócz wpisanych do rejestru.

Należy zapobiegać dalszej degradacji pierwotnego wielodrożnego układu ruralistycznego **Egiertowa**, chronić wartościowe krajobrazowo elementy struktury wsi, takie jak wybudowania. Pod ochroną konserwatorską znajdują się także 4 obiekty wpisanych do GEZ.

W **Goręczynie** pod ochroną konserwatorską znajduje się wpisany do rejestru zabytków zespół kościoła parafialnego pw. św. Trójcy i Wszystkich Świętych (nr rej. 352/20.02.1971), składający się z kościoła z 1639 r., cmentarza przykościelnego z XVII w., muru kościelnego wraz z bramą wjazdową z ok. 1910 oraz plebanii z XIX/XX w.

Wartościowy układ ruralistyczny Goręczyna powstały w wyniku organicznego rozwoju - nieregularny, wielodrożny – nie powinien być zniekształcany, a wszelkie zmiany powinny być dokonywane na zasadzie dobrej kontynuacji.

17 obiektów nierejestrowych wpisanych do GEZ znajduje się również pod ochroną konserwatorską.

W **Hopowie** do rejestru zabytków województwa pomorskiego wpisany jest zespół kuźni, w którego skład wchodzi szachulcowy dom nr 27 z 1876 r. (nr rej. 1116/1.03.1995) oraz murowana kuźnia z 1927 r. (nr rej. 1116/ 1.03.1995).

Należy chronić cenny, dobrze zachowany wielodrożny układ ruralistyczny Hopowa. Nie dopuszczać do bezplanowej zabudowy (w tym także terenów przylegających do drogi krajowej). Remonty budynków należy przeprowadzać w sposób nie naruszający tradycyjnej zewnętrznej formy obiektów, szczególnie tych objętych ochroną konserwatorską – m.in. włączonych do GEZ (12 nierejestrowych). Nowobudowane obiekty powinny uwzględniać miejscową tradycję zabudowy.

Nie powinno się przekształcać dobrze zachowanego układu ruralistycznego **Kameli**. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do powstrzymania dewastacji obiektów zabytkowych (11 wpisanych do GEZ), w tym zabudowań folwarcznych. Unikać należy wprowadzania nowej zabudowy o formach niedostosowanych do miejscowej tradycji budowlanej.

Należy przeciwdziałać degradacji budynków chronionych wpisem do GEZ (4) położonych na obszarze **Kaplicy**. Nie należy przekształcać ich zewnętrznej formy. Nowopowstałe obiekty powinny być dostosowane do tradycyjnych form miejscowego budownictwa.

W **Ostrzycach** do rejestru zabytków wpisany jest jeden obiekt - dom nr 24 (nr rej. 1118/8.031997). Zalecana jest rekompozycja układu ruralistycznego mająca na celu przywrócenie historycznego układu. Wskazane jest, aby budynki przebudowane, w których zaburzona została forma zewnętrzna, zostały przy okazji następnego remontu przywrócone do formy pierwotnej. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do powstrzymania dewastacji obiektów zabytkowych (7 nierejestrowych wpisanych do GEZ). Unikać należy budowy nowych obiektów o formach niedostosowanych do miejscowej tradycji budowlanej.

Do rejestru zabytków wpisane są w **Piotrowie** dwa stanowiska archeologiczne: grodzisko wczesnośredniowieczne oraz osada wczesnośredniowieczna.

Ochrony wymaga dobrze zachowany wartościowy układ przestrzenny Piotrowa – nieregularny, dostosowany do urozmaiconego terenu. Niektóre obiekty zabytkowe są w złym stanie technicznym. Podobnie jak w innych wsiach gminy należy przeciwdziałać ich zniszczeniu, jak też zapobiegać dewastującym oryginalną formę i substancję zabytkową przebudową oraz budowie obiektów niezgodnych z miejscową tradycją budowlaną. Do GEZ wpisanych jest 8 obiektów.

W **Połączynie** należy chronić zachowany układ ruralistyczny (nieregularny, z folwarkiem Jeknica) zabytkową zabudowę (4 obiekty nierejestrowe wpisane do GEZ). Ochronie powinna podlegać także ekspozycja czynna (szczególnie z dróg dojazdowych) i bierna atrakcyjnej sylwety wsi z dominantą kościoła.

Ramleje powinny być chronione przed nadmierną presją inwestycyjną ze względu wartości krajobrazowe wynikające ze świetnie wkomponowanej w zróżnicowany krajobraz zabudowy. Należy przeciwdziałać degradacji i niewłaściwym modernizacjom obiektów zabytkowych oraz

budowie obiektów niezgodnych z miejscową tradycją budowlaną. Do GEZ wpisanych jest 5 obiektów.

Do rejestru zabytków wpisane jest w **Rątach** wczesnośredniowieczne cmentarzysko płaskie. Należy przeciwdziałać postępującej degradacji obiektów zabytkowych i wprowadzaniu nietradycyjnych form architektury oraz zabudowie terenów pomiędzy Rątami a Goręczynem. W Rątach znajdują się 4 obiekty wpisane do GEZ.

W **Rybakach** chronić należy cenny układ przestrzenny oraz obiekty zabytkowe (2 wpisane do GEZ), a także tradycyjne formy zabudowy zagrożone przebudowami i remontami oraz budową nowych obiektów niedostosowanych formą do otoczenia.

Zachować należy wysokie wartości krajobrazowe **Sławek**, przeciwdziałać degradacji obiektów zabytkowych (2 wpisane do GEZ), budowania obiektów o formie architektonicznej niezgodnej z tradycją regionu.

W **Somoninie** wskazana jest rewaloryzacja układu ruralistycznego oraz właściwe ukierunkowanie inwestycji, unikanie zabudowy o formach niezgodnych z tradycyjnymi. W Somoninie znajduje się 9 obiektów wpisanych do GEZ.

Zachować należy wysokie wartości krajobrazowe **Starkowej Huty**, a także przeciwdziałać degradacji obiektów zabytkowych (7 wpisanych do GEZ), budowania obiektów niezgodnych z tradycją regionu.

W **Wyczechowie** do rejestru zabytków wpisany jest zespół dworsko-folwarczny z parkiem: dwór i zabudowa folwarczna – murowane z lat 1885-1887, 1907 (nr rej. 1048) oraz podworski park krajobrazowy z końca XIX w. (nr rej. 1048). W rejestrze zabytków znajduje się także cmentarzysko kurhanowe datowane na epokę brązu, położone na granicy wsi Wyczechowa i Borcza. We wsi są 2 obiekty nierejestrowe wpisane do GEZ.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Perspektywy rozwoju gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego

Mocne strony	Słabe strony	Szanse dla ochrony środowiska kulturowego	Zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego
duże walory przyrodnicze gminy – zróżnicowany krajobraz, duża lesistość, jeziora wartościowe układy ruralistyczne, szczególnie Piotrowa, Goręczyna, Hopowa, a także Kameli, Połączyna, Ramlei, Rybaków i Sławek interesujące zespoły i obiekty zabytkowe stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej żywa kaszubska tradycja regionalna	zły stan wielu zabytków brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla najcenniejszych zespołów ruralistycznych niedostateczna świadomość społeczna znaczenia dziedzictwa kulturowego brak programów wspierania ochrony środowiska kulturowego	wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki zwiększenie wiedzy o walorach gminy wśród potencjalnych turystów dziedzictwa kulturowe jako element tożsamości społeczności gminy wykorzystanie mody na turystykę kulturową dla przedłużenia sezonu turystycznego rozwój turystyki wodnej i agroturystyki większa dbałość o przestrzeń publiczną, krajobraz, architekturę	groźba utraty części obiektów zabytkowych, szczególnie nieużytkowanych zagrożenie dla układów ruralistycznych spowodowane dużą presją inwestycyjną tendencja do modernizacji obiektów zabytkowych bez liczenia się z wartością oryginalnej substancji zabytkowej groźba daleko idących niekorzystnych przekształceń

bliskość Aglomeracji Gdańskiej		w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy wykorzystanie środków europejskich na rzecz poprawy stanu budynków zabytkowych	przestrzennych

5. CELE DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2011-2015 DLA GMINY SOMONINO

Zgodnie z przytoczonymi wyżej przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne oraz kierunki działania wyznaczają działania gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2011-2015.

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE

PRIORYTET 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych

CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy

CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami

PRIORYTET 2. Wzmacnianie tożsamości kulturowej oraz upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i walorach turystycznych gminy

CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SOMONINO NA LATA 2011-2015 (WRAZ Z TERMINARZEM)

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	Działania	Terminarz Działań
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych	CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i decyzji o warunkach zabudowy jako instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	Działanie 1. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla zabytkowych układów ruralistycznych jednostek osadniczych gminy – w pierwszej kolejności dla Piotrowa, Goręczyna i Hopowa	Sukcesywnie w miarę dostępnych środków – do 2015 r. przynajmniej jeden plan
		Działanie 2. Wydawanie decyzji o warunkach zabudowy tak, aby zabezpieczyć zachowanie wartości zabytkowych obiektów i zespołów zabytkowych, w tym układów ruralistycznych	Stale – opis każdej decyzji związanej z obiektami i zespołami zabytkowymi powinien się znaleźć w przesyłanym co

			dwa lata sprawozdaniu z wykonania „Programu opieki nad zabytkami”
	CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	Działanie 3. Całościowa aktualizacja danych Gminnej Ewidencji Zabytków na podstawie oględzin w terenie	co cztery lata, począwszy od 2015 r., każdorazowo przed sporządzeniem nowej wersji programu opieki nad zabytkami
		Działanie 4. Monitoring stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru oraz do Gminnej Ewidencji Zabytków, a w razie potrzeby informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w gminie	stałe
		Działanie 5. Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Somonino”	wrzesień 2013 r.
	CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	Działanie 6. Współpraca przy działaniach na rzecz wpisania najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 4. Stworzenie zachęt finansowych zmierzających do poprawy stanu zachowania zabytków dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków	Działanie 7. Stworzenie ram prawnych umożliwiających przyznawanie dotacji do remontów poprawiających stan zachowania obiektów zabytkowych	do września 2013 r.

	wpisanych do rejestru zabytków		
	CEL OPERACYJNY 5. Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na obiekty o funkcji turystycznej i usługowej	Działanie 8. Zapoznanie właścicieli zabytków z możliwościami rozwinięcia własnej działalności gospodarczej w oparciu o posiadane nieruchomości zabytkowe (agroturystyka, pensjonaty, ośrodki konferencyjne)	sukcesywnie
		Działanie 9. Pozyskiwanie przez gminę inwestorów na zagospodarowanie obiektów zabytkowych	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 2. Dbałość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy	CEL OPERACYJNY 6. Zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej obiektów będących własnością gminy	Działanie 10. Remonty i restaurowanie obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami	CEL OPERACYJNY 7. Pomoc przy pozyskiwaniu środków budżetowych i unijnych przeznaczonych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych	Działanie 11. Podjęcie starań o uzyskanie dotacji z funduszy ministerialnych i europejskich, przeznaczonych na remonty i restaurację obiektów zabytkowych	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	CEL OPERACYJNY 8. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	Działanie 12. Wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	do września 2014 r.
		Działanie 13. Zaznajomienie pracowników Urzędu Miasta, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych z dziedzictwem kulturowym gminy	Sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie,	CEL OPERACYJNY 9. Działania na rzecz estetyki	Działanie 14. Oznaczenie, zabezpieczenie oraz	sukcesywnie

promowanie oraz badanie dziedzictwa kulturowego gminy	krajobrazu kulturowego	wyeksponowanie obiektów zabytkowych w gminie (w tym stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej)	
		Działanie 15. Dbłość o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 10. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Działanie 16. Wydanie folderu ukazującego bogactwo dziedzictwa historycznego gminy oraz eksponującego zabytki gminy	do września 2013 r.
		Działanie 17. Prowadzenie przez Urząd Gminy działań na rzecz rozwoju turystyki i promocji gminy	sukcesywnie
		Działanie 18. Utworzenie na stronie internetowej gminy podstron poświęconych dziedzictwu kulturowemu i zabytkom gminy	do września 2012 r.
		Działanie 19. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 11. Badanie środowiska kulturowego gminy	Działanie 20. Sporządzenie studiów konserwatorskich cennych układów ruralistycznych gminy	Sukcesywnie w zależności od pozostających do dyspozycji środków

5.3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.4. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

5.4.1. INSTRUMENTY PRAWNE:

- 1) przepisy ustawowe
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.4.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

- 1) strategia rozwoju gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;
- 3) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) plany rewitalizacji;
- 8) umowy i porozumienia;
- 9) kontrakty;
- 10) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 11) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- 12) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego

- 13) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 14) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.4.3. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

5.4.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.4.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego.
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;

Piotr Wójcik

Wykaz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Somonino

Miejscowość	Nr:	Funkcja pierwotna	Położenie	Nr rejestru	Data wpisu do rejestru	Konstrukcja	Czas powstania
Borcz		spichlerz		1238	1988-07-20	murowany	XIX/XX w.
Borcz		stodoła				drew.	XIX/XX w.
Borcz		gorzelnia		1238	1988-07-20	murowany- cegła	XIX/XX w.
Borcz		stodoła				drew.	XIX/XX w.
Borcz		dwór		1238	1988-07-20	mur.	XX w.; 1911
Borcz		park		1238	1988-07-20	zieleni	początek XX w.
Borcz		budynek gospodarczy		1238	1988-07-20	kam./drew.	XIX/XX w.
Egierkowo	43	budynek mieszkalny				murowany	1 ćw. 20 w.;
Egierkowo	6	budynek mieszkalny				mur.	XIX/XX w.
Egierkowo	44	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Egierkowo	46	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Goręczyno		budynek gospodarczy				murowany- cegła	I poł. XX w.
Goręczyno		cmentarz					
Goręczyno		budynek gospodarczy					I poł. XX w.
Goręczyno		brama kościelna				mur.	XIX/XX w.; 1910
Goręczyno		kościół		514	1971-02-20	mur.	XVII w. - 1639/1905
Goręczyno		plebania				mur.	XIX/XX w.
Goręczyno		budynek mieszkalny				mur.	XIX/XX w.
Goręczyno	68	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Goręczyno	59	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Goręczyno	66	szkoła				murowana	I poł. XX w.
Goręczyno	64	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Goręczyno	54	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Goręczyno	40	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Goręczyno	40	budynek mieszkalny				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Goręczyno	7	stodoła				drewniana	XIX/XX w.
Goręczyno	7	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Goręczyno	7	budynek mieszkalny				murowana	początek XX w.
Goręczyno	52	budynek mieszkalny				murowana	początek XX w.
Hopowo	28	budynek mieszkalny		1525	1995-03-01	szachulcowa	II poł. XIX w.; 1876
Hopowo	28	kuźnia		1525	1995-03-01	mur.	I poł. XX w.; 1927
Hopowo		kościół				mur.	początek XX w.; 1911-1913

Wykaz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Somonino

Hopowo		budynek gospodarczy				mur.	XIX/XX w.
Hopowo	14	plebania				mur.	I ćwierć XX w.; 1911
Hopowo	29	szkoła				mur.	II połowa XX w.; 1878
Hopowo	29	budynek gospodarczy				mur./drew.	II połowa XX w.; 1878
Hopowo	23	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Hopowo	22	budynek mieszkalny				murowana/szkieletowa/drewniana	XIX/XX w.
Hopowo	42	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Hopowo	32	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Hopowo	37	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Hopowo		krzyż				drewniana	I poł. XX w.; 1930
Hopowo	17	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Kamela	16	obora				mur.-kam./drew.	XIX/XX w.; 1893
Kamela	7	stodoła				murowana	XIX/XX w.
Kamela	28	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Kamela	19	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Kamela	12	budynek mieszkalny				murowana	I poł. XX w.
Kamela	9	budynek mieszkalny				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Kamela	7	budynek mieszkalny				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Kamela	6	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Kamela	6	budynek mieszkalny				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Kamela	5	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Kamela		szkoła				mur.	XIX/XX w.; 1910
Kaplica	14	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Kaplica	11	budynek gospodarczy				murowana	I poł. XX w.
Kaplica	11	budynek mieszkalny				murowana/drewniana	I poł. XX w.
Kaplica	6	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Ostrzyce	4	budynek mieszkalny		1531	1995-03-09	szachulcowa	II poł. XIX w.
Ostrzyce	9	szkoła				murowana	XIX/XX w.; 1906
Ostrzyce	17	budynek mieszkalny				murowana	początek XX w.

Wykaz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Somonino

Ostrzyce	17	budynek gospodarczy				szachulcowa/drewniana/murowana	XIX/XX w.
Ostrzyce	17	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Ostrzyce	23 a	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Ostrzyce	25 b	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Ostrzyce	50	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Piotrowo	1	budynek gospodarczy				szkieletowa	XIX/XX w.
Piotrowo	1	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Piotrowo		nagrobek	przy drodze do Chylowej Huty			mur./met.	XIX/XX w.
Piotrowo	1	szkoła				mur.	XIX/XX w.; 1906
Piotrowo	2	budynek mieszkalny				mur.	początek XX w.; 1926
Piotrowo	4	budynek mieszkalny				szach./drew.	poł. XIX w.
Piotrowo	5	budynek mieszkalny				szach./mur./drew.	3 ćw. XIX w.
Piotrowo	12	budynek gospodarczy				mur./drew.	XIX/XX w.
Połączyno	8	stodoła				murowana/drewniana	początek XX w.
Połączyno	17	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Połączyno	24	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Połączyno		kościół		1779	2009-06-15	mur.	1910 r.
Połączyno		szkoła				mur.	XIX/XX w.
Połączyno		mur przy kościele		1779	2009-06-15	mur.	1910 r.
Ramleje		krzyż	rozstaje dróg; wśród pól			drew.	XX w.; 1948
Ramleje		kapliczka	na górcie; pośród pól			mur.	XIX/XX w.; 1911
Ramleje	10	budynek mieszkalny				drew./szach.	XIX/XX w.
Ramleje	57	budynek mieszkalny				mur.	XIX/XX w.
Ramleje	10	budynek gospodarczy				mur./drew.	XIX/XX w.
Rąty	4	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Rąty	d.6	kuźnia	obok domu sołtysa			mur.	początek XX w.; 1920
Rąty	5	budynek mieszkalny				mur.	początek XX w.
Rąty	36	budynek mieszkalny				szach./drew.	II poł. XIX w.

Wykaz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Somonino

Rybaki	16	budynek gospodarczy				murowana	początek XX w.
Rybaki		szkoła				mur.	XIX/XX w.
Sławki	18	dworzec PKP				mur.	początek XX w.; 1926
Sławki	5	budynek mieszkalny				mur.	XIX/XX w.
Somonino	4	budynek gospodarczy				murowana/kam.	I poł. XX w.
Somonino	4	stodoła				drewniana	I poł. XX w.
Somonino	2	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Somonino	2	budynek gospodarczy				murowana	XIX/XX w.
Somonino	3	budynek mieszkalny				murowana	początek XX w.
Somonino	21	budynek mieszkalny				drewniana	XIX/XX w.
Somonino	29	budynek mieszkalny				murowana	początek XX w.
Somonino		dworzec PKP				murowana	początek XX w.
Somonino	4	leśniczówka				murowana	I poł. XX w.
Starkowa Huta	18	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Starkowa Huta	18	budynek gospodarczy				murowana/drewniana	XIX/XX w.
Starkowa Huta		ogrodzenie cmentarza				mur.	koniec XIX w.
Starkowa Huta		szkoła				mur.	początek XX w.; 1910
Starkowa Huta	16	budynek mieszkalny				murowana	XIX/XX w.
Starkowa Huta	15	budynek mieszkalny				mur.	początek XX w.
Starkowa Huta	18	budynek mieszkalny				mur.	XIX/XX w.
Wyczechowo		stodoła				murowany	początek XX w.
Wyczechowo		magazyn pasz		1257	1988-09-24	murowany/kam.	początek XX w.
Wyczechowo		chlewnia		1257	1988-09-24	murowany/kam.	początek XX w.
Wyczechowo		dwór		1257	1988-09-24	mur./szach.	koniec XIX w.; 1885
Wyczechowo		park dworski		1257	1988-09-24	zieleń	XVIII/XIX/XX w.
Wyczechowo	40	budynek administracyjny majątku				mur.	początek XX w.; 1914